

DE
METRITIDE CHRONICA.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
QUAM
CONSENSU ET AUCTORITATE AM-
PLISSIMI MEDICORUM ORDINIS
IN
UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI

UT GRADUM
DOCTORIS MEDICINÆ

RITE ADIPISCATUR

Loco consueto publice defendet

AUCTOR.

NICOL. GUILIELM. BÖHTLINGK

BATAVUS.

PETROPOLI

TYPIS C. HINTZE. MDCCCXXXIII.

IMPRIMATUR.

haec dissertatio ea lege, ut, simulac typis excusa fuerit, quinque ejus exempla collegio explorandis libris constituto tradantur. — Dorpati Livonorum, die XIV. mens. Febr. MDCCCXXXIII.

Dr. Fridericus Erdmann.
h. t. Ord. Med. Decanus.

VIRO ILLUSTRISSIMO DOCTISSIMO

DAVIDO HARDER

Medicinae doctori, a consiliis status rossicis actualibus, augustissimi Ruthenorum imperatoris archiatro, ordinum sancti Stanislai et sanctae Annae equiti, cet. cet.

D16585

HASCE STUDIORUM PRIMITIAS

GRATI ERGA ILLUM ANIMI

DOCUMENTUM

ESSE VOLUIT

AUCTOR.

INTROITUS.

Sub inflammationis nomine statum illum vegetationis extra normam in qualibet parte auctum intelligimus, qui calore, rubore, tumore et dolore insignitur; quibus symptomatibus alii functiones turbatas partium affectarum addunt. Qui termini a symptomatibus desumpti, si omitterentur, definitio plus justo generalis esset, aliaque organisationis vitia complecteretur, quae tamen ab inflammatione longe abhorrent, nulloque jure a plurimis nostri aevi auctoribus inflammationi adnumerantur.

Quum actio vegetationis a systemate vasorum et nervis gangliorum, potissimum vero a vasis capillaribus arteriosis, eorumque nervis mollibus pendeat, sequitur, inflammationem in his praecipue sedem habere. Nec tamen actio vasorum sola augetur, verum etiam vita vegetativa tota in organo affecto; quaeque pars constituens corripitur, prae ceteris tela cellulosa, quacum intime sunt juncta vasa capillaria. Tela enim cellulosa ut materia nutritiva, quae prima e sanguine secernitur, considerata est, quam ob causam mutationem actionis vegetativae primariam in hoc textu sese manifestantem videmus. —

Haec sunt, quae inflammationem ab aliis similibus vitiis, uti a congestione, et statu, quem Britanni irri-
tationem appellant, distinguunt. Congestio scilicet is est status, quo irritabilitas vasorum sola, in parte qualibet augetur. In irritatione, tum vitalitas non illud attingit

fastigium, ad quod in inflammatione pervenire solet, tum in illa irritabilitas et sensibilitas solae, non vero vegetatio afficiuntur, unde nullae mutationes organicae sequuntur. Accedit etiam hoc, quod in irritatione omnia symptomata non tam continue atque aequabiliter perstant, sed potius mox increscunt, mox delabuntur, contra, in inflammatione symptomata usque ad summum fastigium continue increscunt, donec uno vel altero exitu terminentur. Haec vasorum irritatio secretionem aucta evanescere solet, alio inflammationis exitu non finitur. Notione inflammationis chronicae, lentae, habitualis, variae conditiones notabantur, quibus tamen commune est, quod irritatio inflammatoria diutius perstat. Stimulus irritans, si longius perdurat, inflammationem jam fere extinctam denuo suscitatur, aut jam primo initio inflammationem tam lenem provocat, ut haec, formam irritationis seu congestionis magis induat, eamque longius retineat.

Inflammationis chronicae symptomata nec vehementer nec continue, maxime vero pertinaciter incedunt etiam per menses perstant. Dolor plerumque lenis, calor et tensio minimi; tumor modicus non arcte circumscriptus, febris aut plane deest, aut serius hectica accedit. Inflammatio illa sedem praecipue tum in partibus laxis tenet, tum in corporibus debilibus cachecticis. Resolutio et suppuratio serius apparent, et lente procedunt; pus malam indolem facile assumit, prae ceteris exitus indurationis frequentissimus. —

Organon, quo minus arteriis et nervis gaudet, quo laxius in structura, quo minus propter functionem violentiis externis obnoxium, eo rarius inflammatur, eoque saepius, inflammationem, si incidit, chronicam patitur. Inter hujus indolis organa uterus quoque est referendus.

Antequam ad descriptionem metritidis chronicae transeam, verba nonnulla de uteri structura praemittam, quum haec tum in formam, tum in exitum inflammationis, magnam exercent vim.

Superficiem externam uteri peritonaeum tali modo obducit, ut inde ab ossibus pubis, super vesicam urinariam ejusdemque superficiem posteriorem, usque ad infimam matricis partem in pelvem descendat, unde ad superficiem uteri anteriorem ascendat, et super fundum ad superficiem posteriorem, usque ad vaginam ejusdemque rugas transversales descendat, unde intestinum rectum complectatur; utroque vero latere per duplicaturam ligamentum uteri latum formet. Interna uteri superficies secundum quosdam physiologos, tenui membrana mucosa vestitur, quae tamen parenchymati tam arcte adhaeret, ut ne post macerationem quidem, ab eo separari possit, unde ab aliis omnino negetur.

Nec tamen dubium est, quin os uteri membrana mucosa, vaginae arctissime annexa, circumdetur, altius vero membrana illa investigari non potest. Parenchyma uteri e tela cellulosa plurimis vasis pertexta constat, quippe quae cervicem versus, durior et spissior fiat, minorique vasorum numero gaudeat; nec nervis nec vasis lymphaticis, uterus destitutus est; vasa lymphatica potissimum in superficie uteri externa numerosa sunt. De vasis sanguiferis notandum, quod venae arterias copiam longe superant, id quod secundum Wenzel (1) in utero post partum evidentissime demonstrari potest, minus in utero non gravido. De fibrarum muscularium praesentia multum inter auctores disputatur,

(1) Wenzel Krankheiten des Uterus 1816 fol. pag. 38.

quas plerique adesse negant. Gendrin (2) dicit: uterum solo graviditatis tempore fibra musculari instrui videri, alias vero e textu constare, maximam similitudinem cum eo habente, qui est principium fibrarum muscularium foetus, a quo densitate majori solummodo discrepare, ceterum vero utrumque textum simplicem, elasticum sine omni structura fibrosa esse.

Pubertatis initio vita uteri hucusque sepulta primum excitari videtur, sensim sensimque vasa illa innumera, quae ejusdem officii destinata sunt, evolvuntur. Nunc primum menstruatio apparet, quod est signum evolutionis uteri perfectae, quae a ceteri corporis maturitate sejuncta est camque saepissime praeire solet.

Ante mensium ingressum ex maximorum medicorum testimoniis inflammatio uteri fere nunquam occurrit. (3) Eundem in modum Wenzel contendit, ante menstruationis initium, quamquam vel per annos signa congestionis vehementis in utero adsint, nullum tamen exstare exemplum metritidis, quod certum sit, immo vero primis graviditatis mensibus, ubi insolito stimulo sanguis ad uterum allicitur, et praeterea catameniis sublati, plethora localis augetur, inflammationem rarissimam esse.

Raritatem inflammationis e multitudine venarum explicandam esse censet, unde sanguinis accumulationem prohiberi.

(2) Anatomische Beschreibung der Eihündung. übersetzt von Rüdus. 2 Bd. p. 158.

(3) Peter Frank (Epitome de curand. hom. morbis Lib. II. p. 217) Hoc ipsum viscus virginibus necdum menstruatis rarissime, neque conspecto unquam a nobis exemplo inflammatur.

INFLAMMATIONIS DISCRIMINA.

Auctores nonnulli metritidem, pro uteri partibus, quas afficiat, distinguunt: scilicet in inflammationem anterioris et posterioris parietis, fundi, colli et laterum. — Etiam si inflammatio pro varia sede, variis symptomatibus nonnunquam notetur, haec tamen divisio non magni est pretii itaque ab aliis ut a Wenzel omititur, et solum discrimen inter inflammationem peritonaei uterum obducentis, et parenchymatis ipsius admittitur. Porro metritis pro varia origine in idiopathicam, symptomaticam et sympathicam dividitur. Quum uterus peritonaei ope cum ceteris intestinis abdominis et pelvis cohaereat, vitia intestinorum ad uterum propagari possint, sequitur, pariter atque uteri vitia ad illa. Ratione decursus habita, inflammatio uteri in acutam et chronicam distinguitur; chronica tum ut primaria potissimum in corporibus debilibus cachecticis, tum ut secundaria e praegressa acuta propullulat. Quod si ultimum est, symptomata inflammationis acutae vehementiora sensim sensimque decrescunt, quia tamen omnino evanescent; febris tollitur, dolor tamen topicus perdurat, et morbus speciem mox infra delineandam induit.

SYMPTOMATOLOGIA.

Metritis chronica, si primaria est, saepe sine ulla causa externa cognita cum dolore, infima in pelve fixo, incipit. Dolor saepe ad unum alterumve latus sese profert, quia plerumque ovaria aut tubae Fallopianae simul afficiuntur; ceterum diversus est, tum obtusus, tum ar-

dens, tum pungens, interdum inter coitum seu menstruum fluxum solummodo percipiendus. Menses irregulares tum suppressi, tum parci, tum effusi, tum fluore albo interrupti. Extra menstruationis tempora quoque sensus ponderis cujusdam in pelve remanet, alvi et urinae excretio magis minusve turbata, difficilis. Dolores in regione sacrali saepe intercurrent, pulsus febrem irritativam interdum indicant, interdum initio normales sunt, donec, morbo progrediente, febris hectica exoritur, qua aegrae maxime debilitantur. Secretio muci vaginalis alienatur, tum omnino suppressa, tum profusa.

Uti jam supra monitum, affectiones topicae pro varia inflammationis sede variant. Si fundus et paries anterior inflammantur, tum, manu leniter supra arcum pubis premente, dolor sentitur, et quam proxime ad integumenta abdominis, uterus prominens, tumidus, digitis contrectantibus percipitur; vesica urinaria simul in consensum trahitur. Si paries posterior inflammatus est, manu profundius premente, dolor percipitur, uterus tumidus invenitur, — praeterea alvus clausa est, et vasa haemorrhoidalia intumescunt. Inflammatio portionis vaginalis et cervicis exploratione interna cognoscitur; portio vaginalis dolorosa, dura et calida, os uteri plerumque retractum. Maximis tenebris diagnosis premitur, si malum unum alterumve latus uteri tenet, tum ligamentum latum quoque afficitur, dolor ad coxam lateris affecti propagatur, et motu cruris facile obsurdescentis augetur.

In metritide chronica porro haemorrhagiae saepe occurrunt, quae diu perdurant, et vires exhauriunt; his symptomatibus localibus ex lege consensus plura alia accedunt, uti sensibilitas mammarum aucta, immo vero dolores

earum, ciborum appetitus seu debilis, seu suppressus, saepe lingua muco oblecta, non raro abdomen tumidum. Si inflammatio chronica inter graviditatem incidit, abortus periculum facile inducit, contra si mulieres hunc morbum patientes concipiunt, inflammatio chronica secundum Richter formam acutiorem assumit.

Haec morbi species non semper facile cognosci potest, cum aut cum aliis morbis saepe conjungatur, aut iisdem abscondatur, uti malis hystericis, menstruatione dolorifica (4) aliisque. Pertinet huc quoque Dysmenorrhoea illa subinflammatoria cujus Sundelin (5) mentionem facit, qua scilicet puellae et mulieres plethoricae, irritabiles, corporibus siccis, capillis badiis laborare solent. Istae per plures horas sive integros dies ante Catameniorum ingressum, dolores fixos, plerumque urentes, pelvem occupantes percipiunt, quos non raro motus febriles committantur. Dolores, menstruis profusis proruptis, aut evanescent, aut perstant et sensim sensimque decrescunt. Si status hic non cognoscitur, isque remediis antispasmodicis, excitantibus tractatur tum aut in metritidem acutam transit, aut diversis vitiis organicis ansam porrigit. Wigand (6) de simili statu, ubi de erethismo uteri inter partum sermonem facit, commemorat, contendens: uterum inter partum metamorphosi obnoxium inflammatione vera corripui non posse, verumtamen, medicamentibus pellentibus excitantibus adhibitis, aut laboribus par-

(4) De menstruatione dolorifica dissert. inaug. Augusti Fiand. Dorpati Livonorum MDCCCXXVII. pag. XVI. et seqq.

(5) Berends Vorlesungen über praktische Arzneywissenschaft 3ter Band p. 383.

(6) Wigand die Geburt des Menschen, Berlin 1820. 1 Bd. p. 133

turientium ineptis erethismus uteri (Zündlichkeit der Gebärmutter) exoriri, eoque partum diverso modo turbari. Quod si status hic, apparatus antiphlogistici ope non tollitur, eum inter puerperium aut in gangraenam abire, aut in utero talem humorum pronitatem in stasin remanere, ut postero tempore indurationes, polypi, steatomata aliaque mala facile sequantur.

MORBI QUIBUSCUM METRITIS CHRONICA FACILE CONFUNDI POSSIT.

I. *Cum phlebitide uterina* (7) Haec morbi forma potissimum novissimis temporibus medicis innotuit. Saepe cum metritide conjungitur, attamen nonnunquam inflammatio et venas solas aggreditur, uti e cadaveribus dissectis cognitum est. Nunquam, nisi post partum incidit, neque in utero non gravido, quum venae ejusdem parum sint excultae, exoriri potest. Prima phlebitidis uterinae symptomata cum illis metritidis omnino conveniunt: uteri post partum supra symphysin ossium pubis prominentis volumen augetur, ita ut tumor durus, rotundus in regione hypogastrica sentiatur; manu premente, dolor magis minusve conspicuus percipitur, interdum vero aegrotae de pondere pelvem occupante solum conqueruntur. Lochiae tum imminutae, tum suppressae, saepius vero humor purulentus, spissus, albidus, plerumque foetidus e vagina stillat. Exploratione per vaginam instituta, volumen uteri auctum, collum ejusdem calidum, magis minusve tumidum

(7) Dance und Arnott über Venenentzündung und deren Folgen übersezt von Himly. Gena 1830.

atque os uterinum ita patens observatur, ut digitus introduci possit. His symptomatibus et metritidi propriis, nihil inest pathognomonici, quodsi vero, morbo adaucto, inflammatio ad venas spermaticas internas aliasque abdominis proserpit, et pus in venis secretum sanguini circumeunti admiscitur, tum symptomata obveniunt, qualia, parenchymate uteri inflammato, non observantur: vultus faciei subito immutatur, magna virium prostratio, deliria cum stupore quodam juncta, ita ut aegrae dolores neque ullos sentiant, interdum respiratio subito difficilis, interdum icterus, nonnunquam articuli hic illic tumidi, pulsus semper frequentes, plerumque molles. Haec symptomata mox crescunt et morte terminantur. Phlebitidis uterinae decursus semper fere acutus, *Dance* (8) tamen morbum hunc semel vidit per quatuor menses perstantem.

II. *Cum colica menstruali*. Metritis chronica a colica menstruali differt his: (9) In hac dolores, qui plerumque multo vehementiores quam in metritide sunt, cum mensium fluxu simul ingruunt, eumque nunquam praecedunt, saepissime per solos primos menstruationis dies perdurant. Dolores porro illis ad partum similes, saepe cum colica intestinali, et statu spasmodico totius corporis conjunguntur.

III. *Cum dysmenorrhoea*. Illa quam mulieres, partibus genitalibus torpidis seu rigidis pati solent. Hic dolores aliquot dies menstruationem praecedentes, cum accumulatione sanguinis passiva in abdomine intumesciente evidenter conjunguntur, cum doloribus ad partum, simili-

(8) L. c. p. 44.

(9) V. dissert. supra memoratam Flandt. p. 19.

itudinem habentes, eorum instar ad lumbos et crura sese proferentes. *Habitus aegrarum magis virilis, et sanguinis parum tantummodo secernitur.*

IV. *Cum rheumatismo uteri*, quo mulieres ultimo graviditatis tempore plerumque affici solent, metritis chronica non facile confunditur. Ille scilicet, febre remittente, doloribus rheumaticis varias partes obsidentibus, sudoribus copiosis et aliis symptomatibus rheumatismo propriis stipatur.

V. *Cum inflammatione ovariorum seu oophoritide*. Uterque morbus saepe conjunctus est, atque alter ab altero difficile discerni potest. Sub oophoritide systema nervosum magis excitatur, libido coeundi saepe tam alacer, ut status ad nymphomaniam quam proxime accedat.

VI. *Cum moliminibus haemorrhoidalibus.*

VII. *Cum vitis organicis uteri*, metritis facile commisceri potest, nec tamen locus hic est singula illorum perlustrandi. Exploratio accurate instituenda tum in malis organicis, tum ubi uterus loco dimotus, metritidis suspicionem moveat, diagnosin illustrabit.

Decursus metritidis chronicae incertissimus, quum malum per menses vel annos perstare possit, id quod de ambitu inflammationis, ejusdem cura aliisque rebus dependet. Ex quorundam auctorum opinione totum viscus hoc malo nunquam corripitur.

Exitus metritidis chronicae diversi:

A. *Resolutio*. Haec plerumque insequitur, omnibus symptomatibus loci affecti decrescentibus, absque omni secretionem critica, nonnunquam tamen humore mucoso purulento e vagina stillante.

B. *Suppuratio*. Hic quoque exitus serius provenit, isque indicatur, ubi dolores sensim sensimque decrescunt,

non amplius certo cuidam loco affixi, magis vero per totam pelvem distribuuntur. Febris accedit hectica, regione hypogastrica simul intumescente, urinâque sedimentum lacteum floccosum demittente. Si superficies interna uteri suppurationi subjicitur, fluor albus exoritur quopus vel etiam sanguis secernitur.

Pus vero si inter parenchyma matricis colligitur, varias vias sibi sternere potest.

I. *In uteri cavum*. Hic multum puris cum levamine aegrarum effluit, abscessus raro sanatur, quo vero facto, aegrae pristinam recuperant sanitatem, saepius pus malam assumit indolem, et suppuratione latius serpente, inter phthiseos uterinae symptomata mors provocatur, quippe quae, saepe phthisi pulmonali accedente, acceleratur.

II. Tum nonnunquam abscessus congestivi ad labia pudendorum formantur, qui aperiri solent nec tamen his vita rapide periclitatur.

III. Pus, si cavum abdominis petit, atque hic accumulatur, hydropem purulentum format cujus exitus mox lethalis esse solet.

IV. Pus interdum in intestinum rectum seu colon seu in vesicam urinariam effunditur, quo facto, vita brevius seu tardius extinguatur. Conjunctio talis morbosa inter uterum et intestinum rectum, plerumque non tanti periculi esse solet, quanti conjunctio hujusmodi, quae inter intestinum rectum et vesicam urinariam existat.

Gendrin (10) mentionem fecit inflammationis chronicae in ulcera phagedaenica ad collum uteri abeuntis, nunquam tamen uterum his ulceribus affectum dissecuit, attamen auxilio speculi vaginae saepius sese ulcera talia vidisse

(10) I. c. T. II. p. 170.

testatur. Ex ejusdem viri testimonio, margines ulcerum paululum elati, irregulares, densi, laeves tamen, neque excrescentiis obiecti, facile sanguinem stillantes dicuntur; textus ulcera cingens rosaceus, tumidus, elasticus, minus densus, quam in statu sano esse fertur. Fundus ulcerum laevis, non durus, non admodum fuscus ex cinereoruber; ulcerum vero inveteratorum fundus, papillis interdum spongiosis ita tamen mollibus obsidetur, ut illae tactu cognosci facile non possint. Ulcera haec pus aquosum, lacteum, non olens secernunt.

C. Hydrops uteri Exitus hic plerumque rarus. Seu orificium uteri e praegressa inflammatione, mucosum clausum, vel concretum est, aqua vero in utero libere secernitur, seu hydatides formantur, quibus aqua continetur, seu humor aquosus in parenchyma effunditur. Prima duo genera hydropis, sequelae exhalationis adauctae statui inflammatorio originem debere videntur, id quod ex orificio uteri clauso pseudomembranis formatis, atque ex toto uteri habitu, qui simul, atque in graviditate immutari solet, concluditur. Ultimum vero hydropis genus et resorptionis turbatae vitium esse potest.

D. Exsudatio lymphae plasticæ. Lympha plastica seu in uteri parenchyma exsudatur, unde fit induratio, seu ad uteri superficiem pseudomembranas format, quibus uterus cum partibus vicinis, omento, intestinis concrescit. Induratio, quæ metritidis chronicæ exitus sæpiissime obvenit, plerumque collum atque os uteri obtinet, quum partes hae prae ceteris sub partu laesionibus, inflammationi chronicæ ansam præbentibus, obnoxiae sint. Wenzel genus laesionis, quæ sub partu accidat, ejusmodi esse dicit, ut magis contusio fiat, qua uteri parenchyma laeditur, vita partis contusæ imminuitur; hinc

inflammationem acutam puram, ejusque sequelas non intrare, indurationem vero. Hujus exitus indicia incertissima; tum enim ejusdem symptomata obscura, tum a plurimis auctoribus induratio et scirrhus unum idemque malum putabatur, et signa, quæ sint scirrhi propria, indurationi etiam adscribebantur. Attamen novissimæ anatomicorum disquisitiones procul dubio demonstraverunt, scirrhum neutiquam pro inflammationis exitu haberi posse, at vero e dyscrasia quadam peculiari, id quod verisimillimum, originem haurire; itaque nos hic loci indurationem benignam solam considerabimus. Induratio hæc, num inter quasdam conditiones in scirrhum abire possit, nec ne, non satis constat.

De induratione, quum ea plerumque portionem vaginalem obtineat, exploratio per vaginam instituenda quam optime nos certiores faciet. Volumen portionis vaginalis auctum adparet, tumor tamen laevis est, aequalis, plerumque non dolorosus, in eoque nihil callosi (*schwielige*) animadverti potest. Hæc tamen induratio discernenda est a tumore inconstanti, qui catameniiis suppressis oriri, et mensibus pro norma redeuntibus, evanescere solet. Si induratio fundum tenet, uterus sursum trahitur, portio vaginalis difficile attingi potest, et supra ossibus pubis tumor globosus, tactui resistens sentitur. Difficultates, quas ægræ ex utero indurato patiuntur, potissimum, si induratio singulas tantum partes teneat, minoris sunt momenti; ægræ pondus in pelve, partes genitales premens, quasi excisurum sentire videntur. Parte indurata fortasse intestinum rectum et vesica urinaria irritantur. Difficultates veneris cupidine, coitu, menstruatione, concussione, nimio corporis motu augentur; menses plerumque irregulares, et sæpe fluor

albus, lenis tamen, malum comitatur. Mulier hoc malo laborans, si concipit, dolores vehementes, novam inflammationem, abortum patitur, quum uterus induratus, quominus juste extendatur, prohibeatur.

Dummodo vita perstat, induratio haec cum scirrho commisceri potest, neutiquam vero in cadaveribus dissectis uti Gendrin (11) certissime exposuit. Superficies tumorum scirrhosorum plerumque verrucosa, ipsique tumores duri, inaequales; induratio benigna tumorem format laevem, aequalem. Tumores scirrhusi tela cellulosa omnino sana cinguntur, sacco quodam celluloso clauduntur, qui e tela cellulosa, pallida, inspissata, singulis vasis venosis, non divisis pertexta, constat. Fines scirrhi plerumque certi, ita ut scirrhus totus evelli possit, quibusdam propagationibus scirrhosis exceptis, quippe quae profundius haereant.

Contra tumores e praegressa inflammatione orti, in cadaveribus dissectis nunquam tam arcte circumscripti sunt, textus illos cingens nunquam remotus, et quamquam parum, tamen rubrior est quam in stutu sano, qui color in scirrhorum vicinitate nunquam observatur.

Scirrhus dissectus lacinias monstrat quibus prominentiae papilliformae in scirrhi superficie formantur; textus scirrhi proprius e materia mediocriter spissa, interdum cartilaginea, semipellucida ex coeruleoalba constat. Textus indurationis e praegressa inflammatione ortae, igni, aquae, aliisqu materiis, pro partibus quibus desumatur, vario modo sese praebet: contra textus scirrhosus *semper* eodem modo sese habet.

(11) l. c. T. II. p. 500.

Si tumor scirrhosus emollitur, ex parte in massam medullarem (cerebri substantiae similem) mutatur, ex parte ingelatinam luteo-cineram, sanguine paululo tinctam; mox materia gelatinosa in unum congeritur focum. Si induratio chronica inflammatur, pus in unum vel plures locos partis induratae confertur, nunquam vero substantia quadam circumdatur, quae ad massam medullarem accedat.

Ex his omnibus elucet, scirrhum ab induratione ex inflammatione chronica originem ducente, omnino esse diversum, eamque neutiquam pro exitu inflammationis haberi posse, quamquam scirrhus dum emollitur et in carcinoma mutatur, inflammationi subjiciatur.

Uterus si pseudomembranarum ope, omento seu intestinis adnectitur, inter graviditatem seu nimium corporis motum, distenditur, unde novae inflammationes facile oriuntur.

E. Parenchymatis mollities. Malum hoc quamquam saepius in diversis visceribus et praeter ceteris in liene observabatur, tot tamen tenebris adhuc premitur, ut certus inflammationis exitus existimari non possit. Vitio hoc textus ita maceratur, ut digito perforari possit. In morbi historia sub finem commentationis nostrae adnexa, ex vitio hoc ruptura uteri est observata.

Gendrin exempli in muliere juniori observati mentionem facit; (casum illum Moreau in *archives gener. de médecine* 1824 communicavit). Muliere illa duos menses post partum demortua, uterus sponte perforatus inventus est, perforatio haec similis erat ei, qualis in ventriculo observatur; uteri parietes molles erant, admodum extenuati, nec tamen ullum inflammationis vestigium conspici potuit.

Gangræna exitibus metritidis chronicæ adnumerari non posse videtur, quum seu inflammationis acutissimæ sequela sit, seu inflammationis lenis, mox in exitum talem ruentis, quæ ex partu difficili manu seu instrumentis adjuto oritur, si hæmorrhagia copiosa affuit. Vires totius corporis, quum sint infractæ, inflammatio non illud fastigium attingere potest, ad quod, vehemente irritatione existente, pervenire solet; hinc pars affecta celeriter gangræna corripitur. Polypi, steatomata, sarcomata, ab auctoribus nonnullis, inflammationis chronicæ sequelæ habiti, non inflammationi, magis vero peculiari vegetationis vitio originem debere videntur, itaque a nobis hic loci omittuntur.

CAD AVERUM DISSECTIO.

Vitia in cadaveribus dissectis inventa, ut facile intelligitur, pro inflammationis stadio et exitu valde variant.

Post metritiden tres annos perstantem (12) uterus volumine duplice auctus est inventus, textus ejusdem ex livido ruber erat, fundus induratus, cervix omnino durus. Parietes cavi uterini ex fusco-rubri, sub tactu molles, tubæ Fallopianæ inflammationis quoque participes, ex fusco rubræ erant, et facile disrumpi potuerunt. Signa anatomica metritidis chronicæ itaque hæc: textus est tumidus, densitate adæctus, elasticitate et tenacitate destitutus, præterea sæpe liquore subflavo seu subrubro, viscido impletus, coloris nigrescente rub-

(12) Gendrin l. c. T. II. p. 167.

ri seu coerulei; vasa lumine aucta, sanguine turgent. —

Textus uteri sic mutatus, si disrumpitur, planities granulosa apparet et cellulæ multivalvæ liquore magis minusve purulento, aquoso impletæ interdum animadvertuntur. Liquor descripto similis, interdum ruber, immo etiam cruentus evadens, e partibus genitalibus plerumque fluit.

Comparisonis causa, vitia, quæ in cadaveribus phlebitide uterina demortuis inveniebantur, adjungam (13). Uteri volumen majus est, quam hoc post partum periodo esse consuevit, ejusdem cavum tum cute quadam crassa canescente obtectum est, quæ ex partibus degeneratis membranæ deciduæ orta esse videtur, tum ichore sanguineo fœtido repletum, parietes incrassati, molles, ex luteonigrescentes. Mollities superficiæ internæ, præsertim ad insertionem placentæ maxima, quæ interdum eum attingit gradum, ut uterus uti pulmo hepatisatus, digito facile perforari possit. Venæ uterinae, pure subflavo aut albescente magis minusve viscido repletæ; interna earum superficies corrugata, non pellucida, nonnunquam pseudomembrana tenui oblecta, qualia inflammationis vestigia sæpe etiam usque ad V. V. spermaticas internas, hypogastricas aliasque abdominis, sese extendunt.

AETIOLOGIA.

Ad metritidem ætas pubertatis potissimum prædisponit, inter quam menstruatio, graviditas, partus et puer-

(13) Dance u Arnott. l. c. p. 128.

perium in ejus causis sunt. In inflammationem chronicam prae ceteris mulieres, quae pluries jam partum ediderunt, propter textum uteri laxiorem proniores sunt quam virgines, in quibus densitas et elasticitas compacterae metritis chronica in corporibus scrophulosis, cachecticis, menstruatione vitiosa laborantibus saepius, quam in junioribus plethoricis robustis occurrit.

Momenta causalia diversissima: quaecunque systema genitale, itaque uterum quoque, seu modo physico seu psychico excitare valeant, huc referenda: Amor infelix, potissimum mulierum libidinosarum, animi perturbationes vehementes, praecipue in menstruationis tempora incidentes, terrores, irae, mœrores; (14) drastica, emmenagoga intempestive assumpta, quippe quae sanguinis undam ad pelvem propellant, potus spirituosus, corporis exaestuat, praecipue si eam refrigeratio sequitur, coitus violentus aut nimis, masturbatio, ulcera vaginae syphilitica, fluor albus acris; metastases, vicinorum organorum inflammationes, violentiae mechanicae, ictu, pressu seu pessariis effectae.

Uterus gravidus jam proprio pondere vehementer premitur; quod si hic pressus labori difficili, uti moles graves tollendo seu ferendo augetur, metritis facile exoritur. Metritidis causis praeterea adnumeranda: situs foetus abnormis, laesiones inter partum acceptae, uti e solutione placentae violenta, versione inepta, forcipe applicato, capite incarcerato; porro medicamina nimis irritantia,

(14) Auctoriatem cll. Richter, Wenzel aliorumque secutus, plures causas hic enumeravi, quae magis ad inflammationem acutam provocandam valere videntur.

ad haemorrhagias sistendas injecta, abusus pellentium ad dolores parturientium excitandos adhibitorum, refrigeratio inter partum incidens.

Prognosis pro exitibus varia. Ceterum morbi diuturnitas, ejusdem stadium et exitus forsam jam ingressus respicienda, si progressum ejusdem verisimilem et spem sanitatis recuperandae dijudicare velis. — Exitus in hydropem meliorem admittit prognosin, quam exitus supurationis, alia eaque accuratiora jam in capite de exitibus exposita sunt.

Curatio. Mali fastigium et aegrarum constitutio indicant, num sanguis loco affecto detrahatur; hunc ad finem hirudines ad montem Veneris, ad perinaeum adplicentur, immo vero, cervice uteri inflammato, medici quidam suadebant ut hirudines auxilio speculi vaginae, portioni vaginali ipsi adponantur. Si status nimis irritatus adest, emulsio ex oleo olivarum cum gummi arabico parata intus assumatur Res diaeteticae, ut maxime respiciantur, dignissimae; itaque cibi et potus nimis irritantes, motus corporis exaestuans, vestimenta nimis calefacientia, quaecunque veneris cupidinem excitare valeant, et in aetiologia fusius exposita, exactissime fugienda. Aër sit purus, modice tepidus, corpus atque animus quiete degant. Inter medicamina hydrargyrum est referendum, potissimum propter vim, qua productivitatem organicam infringere solet. Porrigatur itaque calomel, dosibus minoribus antispasmodicorum, uti opii, extracti hyoscyami, cicutae junctum, ponderis grani unius aliquoties de die assumendum. Externe quoque hydrargyrum adplicetur, sic unguentum Neapolitanum monti Veneris infricetur, ubi vero partes nimis sensibiles sint, unguento huic paululum camphorae et opii admisceatur. Hae infriktiones cum

aliis unguenti stibiati alternentur, unde humores ab organo affecto deriventur. Eundem ad finem fonticuli monti Veneris seu cruribus incidendi inserviunt. Si uterus valde sensibilis, solutiones mucosae, seu lac, quibus cum capita papaveris, cicuta, hyoscyamus coquantur, paululo aquae lauro cerasi addito, injiciantur, seu spongia liquoribus his madefacta vaginae indatur. Balnea tamen seu semicupia parata ex aqua fontana pura, seu cum materiis supra monitis caute mixta, usui latius patent, quam injectiones, nec balnea vaporea praetermittenda; alvus, quum saepe sit obstructa, potissimum, si parie posterior inflammationi obnoxius est, clysmatibus lenibus aperiatur, quippe quae propter vicinitatem uteri, ejusdem irritationem simul sedent. —

Haemorrhagiarum forsitan intercurrentium maxime ratio habeatur. Hae saepe a vitiis systematis venae portae dependent, id quod, si ita est, respiciatur, necesse est. Ipecacuanha in dosi refracta data, maxime commendatur; pulsu systema vasorum irritatum indicante, acida mineralia seu vegetabilia adhibeantur: elixirium acidum Halleri, simul decocta amyli sive solutiones gummi arabici injiciantur. Si status spasticus adest, doses minores tincturae opii cum aqua cinnamomi porrigantur. Haemorrhagiis, atonia nitentibus decocto chinae, ratanhia alumine addito, injectione variorum stypticorum occurratur.

Si inflammatio in suppurationem abiit, medicus curet, ut tum inflammationem adhuc perstantem infringat, tum medicaminibus laxantibus puris viam ita dirigat ut illud per vaginam effluat. Quod si concessum fuerit, vires subleventur, ut pus bonum secernatur. Itaque, si de exitu in suppurationem, nullum est dubium, injectiones medicaminum emollientium (decoct. altheae, malv) con-

tinuentur, cataplasmata emollientia monti Veneris imponantur, alvus clysmatibus aperiatur et balnea tepida repetantur.

Si pus, abscessu sponte disrupto, per vaginam fluit, tum indicatur, ut omnia quaecunque fieri possint, in auxilium vocentur, quibus abscessus sanetur, et prohibeatur quominus phthisis uterina ingruat. Hunc ad finem aegrotata prostrata, quiete cumbat, diaeta nutriente, nec tamen irritante utatur (lacte, carne alba.) Initio liquores depurantes e mucis et oleis parati injiciantur, uti decocta hordei cum mele rosarum mixta, serius substantiae magis incitantes eligantur, exempli gratia infusa Achilleae millefol. Si humor effluens saniosus credit decocta adstringentia adhibeantur, decocta chinae balsamo Peruviano, myrrha additis. Medici antiquiores hunc ad finem fumigationes masticis, bdellii, myrrhae, commendabant, quae tamen uterum attingere non potuerunt. Abdomen liquoribus roborantibus, spiritu luatur. Behrends potum aquae cujusdam modicam ferri copiam continentis (aquae Spaa) lacte commixtae suadet, quocum usus balneorum ferro et aromatibus mixtorum conjungatur; caveatur tamen, ne balnea haec plus justo mature adhibeantur, quum uteri sensibilitas maxima sit. Haec uteri sensibilitas potissimum impedit, quominus ulcus sanetur, illaque magis magisque augetur, dum catameniorum temporibus sanguis ad uterum allicitur. Curetur ergo, ut quaecunque sensibilitatem magis excitare possint, removeantur, uti dolores spastici, qui ingruere solent. His, minoribus dosibus extracti opii aquosi vespere porrectis aptissime medemur.

Si inflammatio in hydropem abiit, curationi generali consuetae hydropum locus datur; hujus morbi formam

sanandam medicamina, quae uteri contractiones excitent eoque ipso aquam removeant, multum adjuvant, uti cinnamomum, liq. Corn. cervi succ. castoreum, aliaque.

Induratione uteri ingressa, aër sit purus, corpus apte moveatur, cibi sint facile concoquendi. Quaecunque sanguinem ad uterum congerant, caute evitentur, animi quies ne turbetur. Infusa cicutae seu hyoscyami injiciantur, balnea herbis istis mixta in usum vocentur. Inter remedia interna Calomel primum locum tenet, secundum antimonialia, tum. cicuta, belladonna, Medicamina haec, quum longiorem usum requirant, caute administrentur, et ne digestio laedatur, cum amaris jungantur.

HISTORIA MORBI.

Mulier XXV annos nata, trium liberorum optime valentium mater, Petropoli degens, post ultimum partum dolores pro tempore intercurrentes in pelve et dextrum ovarium versus sedentes, patiebatur. Medico celeberrimo experientissimo Doctore Rauch utebatur. Nec tamen malum cum attigerat gradum, ut a solito vitae genere abstinere cogeretur, immo vero in consuetudinem pristinam pergeret. Octo vel decem menses ultimum post partum adhuc tam bona valetudine fruebatur, ut de incremento morbi mox in mortem exituri, nihil praesagiret. Hora sexta matutina diei cujusdam, alvi deponendae causa lecto egressa, tenesmum et dolorem vehementem subito experta est, ita ut lipothymia fere affecta, a conjuge perterrita in lectum reportaretur.

Medicus quo uti solebat arcessitus, post horam et dimidiam eam in maximo periculi versantem vidit, facies pallida, vultu distorto, extremitates, frigentes, pulsus parvi et frequentissimi, respiratio difficilis nausea, aurium tinnitus, vertigo animadvertiebantur. Doctore Rauch petente Dr. Okel artem obstetriciam exercens et Dr. Harder sunt advocati, qui omnes consentiebant in eo, exortam esse haemorrhagiam internam. Aliquot ante dies obstetrix explorationem per vaginam instituerat, qua de absentia graviditatis sibi persuaserat. Exploratione nunc a Dr. Okel reiterata, nullus e vagina sanguis emanavit, abdomen tamen supra symphysin ossium pubis, solito plenius apparebat. Sedem haemorrhagiae uterum putans Dr. Okel fistulam elasticam (Catheter) per os uteri in cavitatem hujus organi induxit, nec tamen quid per fistulam e vagina stillavit; eaque retracta, ejusdem forami-

nibus lateralibus aliquid sanguinis conculati inhaerebat: Status aegrotae supra delineatus, continuo in pejus ru-
ebat; frigus marmoreum, pulsus omnino evanescentes
mortem ingruentem praenuntiabant. Medicamina extus et
intus incassum adhibita; mors tamen non ante octavam
vesperinam intercessit, postquam abdomen magna san-
guinis copia repletum est. Cadavere dissecto, vas nullum
disruptum, ex quo sanguinem profluxisse medici opina-
bantur, inventum, contra paries posterior uteri non gravidi,
a fundo usque ad cervicem ruptus erat. Substantia uteri
tali modo emollita, et friabilis erat, ut facile digito
perforari possit, ex qua uteri mutatione, ruptura solum
explicari potest.
